

תשובון / ז' חזן

חלק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

קראו את הטקסטים וענו על השאלות בפרקים שלפניכם.
הקפידו על כתב יד ברור, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

פרק א: הבנת הנקרא (26 נקודות)

1. מארבעת הטקסטים א-ד עולה רעיון משותף בנוגע לייחודה של ירושלים.

א. נסחו במשפט אחד או שניים את הרעיון המשותף. (2 נקודות)

תשובה: החיבור המתמשך בין היהודים לירושלים הוא בגלל היותה מקום השכינה. מאז חורבן בית המקדש היהודים מייחלים להשבת השכינה לירושלים.

ב. על פי טקסטים ב, ג, ד – גם אלה שאינם שומרי מצוות מעריכים את ירושלים.

הביאו לכך שתי הוכחות משניים מן המאמרים ב, ג, ד; (הוכחה אחת מכל מאמר). (4 נקודות)

מאמר ב:

1) העברת השגרירות האמריקנית לירושלים תהווה הגשמת חלום רב שנים של מדינת ישראל. חלום של כל אלה שאחזו בהגה השלטון, ללא הבחנה בין ימין לשמאל, קואליציה או אופוזיציה.

2) כשירושלים תתמלא בשגרירויות ובשגרירים, השמחה והששון יגאו בלב ראשי המדינה, לאמור: סוף סוף זכתה ירושלים לחשיבות ולהכרה הראויים לה.

מאמר ג:

1) אפילו אלה המגדירים את עצמם כאנטי-דתיים טוענים כי ירושלים בעיניהם היא סמל יהודי מיוחד.

2) גם אנשים שאינם נרתעים מלחרף ולגדף את כל היקר והקדוש לעם ישראל, מדברים בערגה על ירושלים.

3) "שוחרי שלום" למיניהם המשתוקקים בכל מאודם להיפטר מכל שטחי ההתיישבות עד הסנטימטר האחרון, אינם מוכנים להחזיר את ירושלים ל"קווי 67".

4) במוסדות החינוך, בכנסת, במשרדי הממשלה, בתקשורת, בנציגויות ישראל בעולם כולו, במוסדות ה"תרבות" - בכל מקום מציינים את ירושלים כעיר שאיננה "עוד עיר" ככל הערים.

מאמר ד:

למרות השמחה על האפשרות להתקרב לכותל... מקום אשר היה משאת נפשם של כל היהודים בכל הזמנים ובכל המקומות...

ג. בטקסט ג פסקה ו המחבר טוען: "אבל, אדרבה ואדרבה, דווקא הקשר של כל אלו עם ירושלים - הוא הוא ההוכחה הטובה ביותר לכך, שכשהם אומרים "ירושלים", הם מתכוונים למשהו אחר לגמרי."

מהי המטרה של אמירה זו בטקסט זה? הסבירו. (2 נקודות)

המטרה של טענה זו היא הפרכה של טענת הנגד.

כותב המאמר טוען כי רק היהודים הזוכרים את החסר בקדושתה של עיר המקדש, הם אלה הקשורים לירושלים האמתית.

טענת הנגד - גם יהודים שאינם מבקשי ה' קשורים לירושלים.

בפסקה ו הוא מפרך את טענת הנגד ואומר שה'ירושלים' שהם קשורים אליה, אינה ירושלים האמתית. בהמשך הוא מוכיח את דבריו.

2. כותבי מאמרים ג ו-ד מציגים עמדה משותפת ביחס לנוהג לחגוג את "יום ירושלים".

א. ציינו מהי העמדה. (שתי נקודות)

שניהם סבורים שהנוהג לחגוג את יום ירושלים אינו נכון כל עוד בית המקדש חרב.

ב. כתבו בקצרה את הטיעונים שבהם מנמק של כל אחד מן הכותבים את עמדתו.

(ארבע נקודות)

כותב טקסט ג:

1) יום ירושלים נועד להזכיר את העיר לעם ישראל, ואולם אצל יהודי כל הימים הם ימי ירושלים. היהודי זוכר את ירושלים בכל יום ובכל שעה ומתפלל לבניינה.

2) ה'ירושלים' של החוגגים את יום ירושלים **זוהי עיר של חולין ויש בה חילול שבת ומופעי תרבות לא הולמים**. לא זו היא עיר הקודש שאלה נכספו דורות.

כותב טקסט ד:

יום ירושלים מסמל את פתיחת הגישה למקומות הקדושים לכל אדם, גם לשימוש לא הולם.

כך קיימת סכנה חמורה של פגיעה חמורה במקומות הקדושים **בין בגלל חוסר צניעות בכותל, בין בעלייה בטומאה להר הבית.**

ג. איזה מן הטיעונים עשוי לשרת גם את כותב מאמר ב? (1 נקודה)

גם בטקסטים ג-ד (ראו ב בצהוב) מתארים הכותבים בצער את **חילול הקודש בעיר**.

נמקו את קביעתכם. (שתי נקודות)

כותב מאמר ב טוען שייחודה של ירושלים אינה בריבונות עליה או בהכרה בה, אלא בקדושתה. לדבריו "הכותל ... אין הוא חלילה 'אתר לאומי' להתכנסויות ראוה או איזשהו סמל לתחייה לאומית, וודאי לא אזור להתגרות ולפגיעה בכל היקר והקדוש לעם ישראל מדורי דורות."

תיאוריהם של כותבי מאמרים ג, ד באותו עניין (ראה ב2 בצהוב) עשויים להצטרף לדברי כותב מאמר ב, המיצר על שימושי החולין וחילול הקודש של הכותל.

3. קראו את הקטעים וענו על השאלות.

א. לפניכם קטע שפורסם סמוך לתשעה באב.

קטע א

כאב של אדם שנקטע לו איבר, כמו רגל או יד, ה' ישמור הוא כאב נורא המכונה ברפואה "כאב פאנטום". סמוך לקטיעה האדם חש כאבים עצומים באיבר שאינו קיים. מוח האדם אינו קולט שהאיבר איננו, לכן הוא משדר תחושת כאב, כאילו האיבר נמצא במקומו.

כל עוד יש לאדם כאבי פאנטום, עדיין אפשר לחבר את האיבר. לעומת זאת אם הכאבים פסקו, אות הוא כי המוח כבר עיכל את חסרון האיבר והתנתק ממנו באופן עצבי. במקרה כזה האיבר לא יוכל להתחבר מחדש.

מתוך **בכי של חינם מול בכי של תקווה**, ברומן, הרב ד' יתד נאמן.

הרב ברוורמן ממשיך: "כך הוא בנוגע לחורבן ירושלים: ..."

נסחו משפט על פי מאמרים א', ג', המבטא את הרעיון שאותו מעלה המחבר בהשוואתו. (שתי נקודות)

הכאב הבלתי פוסק של היהודים בכל הדורות על החורבן – אות הוא שיהיה חיבור מחדש אל ירושלים, אות הוא לשיבת השכינה אל עם ישראל. (כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבניינה).

ב. לדעת כותב מאמר ד, מה אפשר לעשות כדי להגשים את החיבור מחדש של ה'איבר' החסר?

לזכור מה אנו חסרים, לא לשקוע ב'אופוריה' של שמחת ירושלים השלמה, אלא להמשיך לייחל לבניינה ולנחמת ישראל האמתית ברחמים. (שתי נקודות)

קטע ב

כל יהודי – ירושלמי הוא, אלא שבינתיים מתגורר הוא בניו יורק או בריו דה ז'נרו, בלנינגרד או בטוקיו. כי הרי שורש נשמתו תקוע במעבה האבן הירושלמית, ושורש זה לא יעמיק באדמת נכר יותר מכפי הצורך להתקיים...

זריצקי, ד. (מהדורה מחדשת תשס"ח) דיוקנו של ירושלמי (א)

מתוך: **בצל צח – מניחווחות ירושלים ובניה**. ירושלים: יפה נוף.

ג. כתב קטע ב' משתמש בציור של חלקי עץ להמחשת הקשר של יהודי בגלות אל ירושלים.

העתיקו מטקסט א משפט הממחיש במטפורה נוספת את הרעיון שבקטע ב. (שתי נקודות)

"גופו מפוזר ומפורד בתפוצות, אך לבו מכוון אל ירושלים." (פסקה ד)

(אפשר לקבל גם "געגועי בן אל בית אמו").

ד. באיזו דרך הייתם ממחישים את הקשר האישי שלכם אל ירושלים?

הסבירו את תשובתכם. הישענו גם על חלקים מן הטקסטים ומן הקטעים, כאלה המבטאים

את תחושותיכם.

(שלוש נקודות)

אני מרגישה מחוברת לירושלים כמו בן הנמצא רחוק מבית אמו ומתגעגע לשוב אליה ומיצר על כל דבר המפריע לכך.

לבוא אל הכותל ולראות גם את צריחי המגדלים של הדתות שכבשו את מקום המקדש וחיללו את הקודש – זה גורם לי כאב וצער על השכינה שגלתה והשתתפות בצער השכינה שגם היא מצפה לשוב בניה.

גם כותבי הטקסטים מזכירים את הכאב על חילול הקודש, אמנם בנקודות שונות, אך הקשר ביניהן מוביל לאותה ציפייה לשוב ה' אל ציון במהרה.

פרק ב: כתיבה ממוזגת (24 נקודות)

ענו על שאלה 4.

4. הוזמנתם להרצות לפני כיתתכם ב"יום ירושלים". על פי ארבעת הטקסטים 1-4 שקראתם כתבו

סקירה על הקשר של העם היהודי לירושלים לאורך ההיסטוריה וסיבותיו. התייחסו גם לעמדות

הכותבים כלפי הקשר הזה וכלפי סיבותיו מצד גוונים שונים באוכלוסייה.

כתבו בהיקף של כ-300 מילים.

הקפידו על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה

(ביבליוגרפיה).

העם היהודי לדורותיו בכל מקומות פזוריו היה והנו מחובר לירושלים בקשר של קיימא מסיבות שונות (פלג, תשנ"ה; ברזילי, תשע"ז; חובב, תשע"א; קראם, תשע"א). הסיבות לקשר הזה חלקן ראויות וחלקן אינן מקובלות על הכותבים.

לפי פלג (תשנ"ה), מאז ומעולם היוותה ירושלים מרכז רוחני לעם ישראל ולעולם כולו. כבר בימי האבות נודעה העיר בשפע הרוחני אשר בה. אברהם אבינו עקד את יצחק ב"הר המוריה", ובמקום זה ראה יעקב אבינו את חלום הסולם. דוד משתוקק לקבל רשות לבנות בה את המקדש, ושלמה בָּנו מבסס בה את מלכותו ובונה בית לה'.

פלג (תשנ"ה) מציין כי הקשר של היהודים אל ירושלים לא חדל גם כאשר חרב הבית השני, עת גלה ישראל. חובב (תשע"א) מחזק את דבריו ומפרט דרכים שבהן מציינים יהודים באופן תמידי את הקשר אל העיר, כגון הזכרתה בתפילות, השארת אמה על אמה ללא טיח בסמוך לפתחו של כל בית יהודי ועוד. ברזילי, (תשע"ז), חובב (תשע"א) וקראם (תשע"א) מבינים, כמו פלג (תשנ"ה) כי המהות הרוחנית של ירושלים היא הסיבה לכוחה המוביל בהיסטוריה מאז ועד היום.

אולם לא כל יהודי קשור לירושלים בגלל סיבה רוחנית. ברזילי (תשע"ז) וחובב (תשע"א) מציינים כי יש השמחים בה בשל היותה בירת ישראל. ברזילי (שם) מסביר כך את ציפייתם להכרה בירושלים מצד האומות ולהעברת השגרירויות של אומות העולם לתוכה. לדברי חובב (תשע"א), אפילו המגדירים עצמם כאנטי-דתיים רואים בה סמל יהודי מיוחד, וגם הם אינם מוכנים להחזיר את ירושלים ל"קווי 67". במוסדות ובארגוני הממסד והתרבות מציינים את ירושלים כעיר שאיננה ככל הערים. כל אלה מתרפקים על סממני תרבות שבה כמו ייחודה ההיסטורי והארכיטקטוני, הארכיאולוגי והפולקלוריסטי המאפיין את החיים בסמטאותיה ועל "השילוב ... בין האתרים הקדושים לכל הדתות".

ברזילי (שם), חובב (תשע"א) וקראם (תשע"א) שוללים הערכה לירושלים מסיבות כאלה. לדבריהם, אין כאן התמקדות בעיקר – בייחוד הרוחני של העיר - אלא בטפל. יתרה מזאת: חובב (תשע"א) וקראם (תשע"א) מבקרים את חילול הקודש בשימוש החולין בכותל ובהפיכתו ל'אתר לאומי' להתכנסויות של חולין או לסמל לתחייה לאומית. קראם מיצר גם על הפיכת הר הבית לאתר תיירות שעולים אליו בטומאה.

במבט לעתיד פלג (תשנ"ה); ברזילי (תשע"ז); חובב (תשע"א) וקראם (תשע"א) מדגישים את הצורך לחזק את הקשר אל העיר בחיזוק מקומות תורה, בתפילות לבניין הבית ולהשבת השכינה לציון, מה שינחם את עם ישראל המייחל לחיבור מחדש אל ירושלים בגאולה העתידה.

מקורות

ברזילי, א' (תשע"ז), כבודה האמתני של ירושלים, יתד נאמן, יח בכסלו עמ' 13.
 חובב, פ' (תשע"א), יום ירושלים, בתוך: הספרייה הווירטואלית החרדית, יתד נאמן, יום ג' כז' אייר עמ' 13.

פלג, ר' (תשנ"ה), פרקים מן ההיסטוריה של ירושלים, בתוך: זאת ירושלים חלק ראשון: מראשיתה ועד התקופה המוסלמית. ירושלים: משרד החינוך.

קראם, הרב י' (תשע"א), הרהורים ליום כ"ח באייר, בתוך: הספרייה הווירטואלית החרדית, יתד נאמן, הגות, יום ג' כז' באייר עמ' 13.

חלק שני — לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליכם לענות על שני פרקים: על פרק א — חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר ומילות היחס — חובה (10 נקודות)

ענו על שאלות 5-6.

5. לפניכם משפטים. במשפטים שבהם מופיעות ספרות — כתבו את המספרים במילים. נקדו לפי שמיעה. במשפטים שבהם יש אפשרויות בחירה — הקיפו את הצורה הנכונה של שם המספר ושל אות השימוש. (6 נקודות)

- מר אורי לופוליאנסקי כיהן כראש העיר ירושלים בהיותו בן **חמישים וְשָׁנַיִם** / **חמישים וְשָׁנַיִם** שנה.
- סבתי מירושלים מקבלת הנחה בתשלום הארנונה בשיעור הגדול פי 8 **שמונה** מן ההנחה שזכאית לה משפחתי בחיפה.
- מספר המציין יום בחודש הוא מספר **זכר מונה** / **זכר סודר** (בחרו את הנכון). כך במשפט: מר אורי לופוליאנסקי נבחר לכהן כראש העיר ב- **3 שלושה** בסיוון תשס"ג.
- בית הדואר המרכזי בירושלים שוכן ברחוב יפו **127 מאה עשרים וְשֶׁבַע**.
- בעיריית ירושלים התקבלו פניות שהועברו אל האגף לשיפור פני העיר. סך הכול התקבלו **309,025 שלוש מאות ותשעה אלף ועשרים וחמש פניות**.

6. מילות יחס (ארבע נקודות)

א. לפניכם מידע אודות ארגון "יד שרה" הפועל בירושלים. מבין המילים המודגשות הקיפו רק את מילות היחס השגויות.

מר אורי לופוליאנסקי הקים את "יד שרה" מתוך רצון לדאוג למוגבלים ולקשישים. בארגון מבקרים **אצלם**, מציעים להם עזרה ומפרטים בפניהם את מה שהארגון מציע. המתנדבים גם מקשיבים **אליהם** ודואגים לרבים מן הצרכים שלהם, תומכים בהם ועושים בשבילם כל מה שאפשר.

ב. לפניכם משפט ובו כתובה מילת יחס בסוגריים. הטן את מילת היחס שבסוגריים בהתאם למשפט. נקדו לפי שמיעה.

יהודי משאיר "אָמָה על אָמָה" ללא טיח בביתו, סמוך לפתח. בכך הוא אומר לירושלים: "אינני שוכח (את) **אוֹתְךָ**".

ג. כתבו את מילת היחס "מִן" בצורת הנסתר. נקדו לפי שמיעה: **מִמֶּנּוּ**.

לפניכם שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
 בחרו בפרק שלמדתם: בפרק ב – תחביר או בפרק ג – מערכת הצורות.
 בפרק שבחרתם ענו על השאלות לפי ההוראות.

ציינו את שם הפרק שבחרתם: _____

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה עליכם לענות על ארבע שאלות.

ענו על ארבע מן השאלות 7-11 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

7. ענו על כל סעיפי השאלה.

א. (1) לפניכם שלושה משפטים. קראו אותם וציינו ליד כל משפט את סוגו התחבירי: פשוט, מורכב, איחוי.

i. **כותב המאמר סבור שחיבור אל ירושלים הנובע מן ההתפעלות מאתרים ארכיאולוגיים**

ומארכיטקטורה עתיקה אינו יכול לבטא את הקשר העמוק האמתי שיהודי חש כלפי ציון.

המשפט מורכב:

פסוקית מושא מורכבת (בצהוב) ובה פסוקית לוואי בעלת חלק כולל (בירוק) ופסוקית

לוואי נוספת (בתכלת)

ii. **מהלכים אפשריים מצד נשיא ארה"ב: העברה של שגרירות ארה"ב לירושלים**

ואישור בנייה ביהודה ושומרון הם התגרות בכל עמי ערב.

המשפט פשוט (ובו ביטוי מכליל וחלק כולל שהוא תמורה מפרטת).

III. הבעיה היא שבשעה שאנשים אלה לוחמים למען ירושלים המאוחדת, חילולי השבת

הפוגעים בקדושתה אינם נוגעים ללבם.

המשפט מורכב. פסוקית נשוא מורכבת ובה פסוקית זמן (בירוק) ופסוקית לוואי

(בתכלת)

(2) בכל אחד מן המשפטים III-I –

- אם קבעתם שהמשפט מורכב, תחמו את הפסוקית / הפסוקיות, וציינו מעל כל פסוקית את תפקידה התחבירי.
- אם קבעתם שהמשפט הוא משפט איחוי (מחובר), תחמו את האיברים שבו.

(3) במשפטים III-I יש מילים המסומנות בקו. ציינו את תפקידן התחבירי.

משפט I – מן ההתפעלות: מושא

משפט II - לירושלים: לוואי

משפט III - ללבם: חלק מנשוא מורכב

ב. לפניכם שני משפטים על פי מאמר ב. קראו אותם וענו על הסעיפים שאחריהם.

נשיא ארה"ב החליט על העברת השגרירות לירושלים. מה דעתך על החלטה זו?

(1) המירו את שני המשפטים במשפט שאלה פשוט אחד. מה דעתך על החלטת נשיא ארה"ב

להעביר את השגרירות לירושלים?

(2) כתבו משפט שבו כל המשפט שכתבתם בסעיף ב (1) ישמש פסוקית נשוא. השאלה היא מה

דעתך על החלטת נשיא ארה"ב להעביר את השגרירות לירושלים.

8. א. לפניכם משפטים ובהם חלקים כוללים. בכל משפט סמנו את כל החלקים הכוללים וכתבו מעל

כל חלק כולל את תפקידו התחבירי במשפט.

1. לעומת השמחה בלב רבים בבניינם של מוסדות ציבור בירושלים דואב לבם של שלומי

אמוני ישראל המייחלים לבניינה, לנחמתה ולתקומתה. מושא כולל

II. בכל העולם מתפללים לכיוון ירושלים, לכיוון מקום המקדש, לכיוון קודש הקודשים;

לא לכיוון משכן הכנסת או בית המשפט העליון. תיאור (מקום) כולל

III. חשיבותו של הכותל המערבי היא בקרבתו למקום המקדש ובקדושתו כמקום תפילה.

נשוא כולל

ב. לפניכם שני משפטים.

I. אמנם ההגליה של בְּנֵי מַמְנָה בתקופות שונות הותירה את ציון מובסת ובזויה, אך הפיצה את שמה בעולם כולו.

(1) המירו את משפט I במשפט מורכב ושמרו על הקשר הלוגי שלו. אע"פ שההגליה של בְּנֵי

מַמְנָה בתקופות שונות הותירה את ציון מובסת ובזויה, היא הפיצה את שמה בעולם כולו.

II. ערכה של ירושלים אינו בהעברת שגרירויות של ארצות העולם אליה אלא בהשבת השכינה למקום המקדש בטהרה.

(2) כתבו מחדש את משפט II בלי להשתמש במבנה של "אין...אלא..." השתמשו במילה

"ולא". ערכה של ירושלים הוא בהשבת השכינה למקום המקדש בטהרה, ולא בהעברת

שגרירויות של ארצות העולם אליה.

9. א. לפניכם משפטים (עפ"י המקורות) בנושא ירושלים.

I. "שָׁלוֹם שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם ... ; יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ..." (תהלים קכב, ו-ז)

II. "שִׁישָׁה דְּבָרִים עֲתִיד הַקֶּבֶ"ה לַחֲדָשׁ לַעֲתִיד לְבֹא..." , ואחד מהם שמה של ירושלים.

(פסיקתא דרב כהנא על ישעיהו סב, ב)

III. "ירושלים שבעים שמות לה כנגד שבעים שמות שנקראו לקדוש ברוך הוא." (עפ"י מדי

זוטא שיר השירים א)

(1) • אחד מן המשפטים הוא משפט בעל חלק ייחוד. ציינו את מספרו. 3

• הקיפו את חלק הייחוד במשפט שציינתם את מספרו. ירושלים

• כתבו את המשפט בעל חלק הייחוד במבנה רגיל (בלי חלק ייחוד).

שבעים שמות לירושלים כנגד שבעים שמות שנקראו לקדוש ברוך הוא.

(2) ציינו את התפקיד התחבירי של המילה, של הצירוף ושל הפסוקית התחומה המסומנים בקו במשפטים I-III.

משפט I: **שלוש מושא**; **שלוש נושא**

משפט II: **שישה דברים לוואי + מושא**

משפט III: **שנקראו לקדוש ברוך הוא פסוקית לוואי**

(3) מאמרי חז"ל אלה מדגישים את חשיבותה של ירושלים ואת טיב הקשר שלנו אליה. הניסוח שלהם מסייע להשגת מטרות אלה.

בחרו באחד המשפטים I-III שלעיל, והסבירו בעזרת שימוש במונחים תחביריים כיצד הניסוח של המשפט שבחרתם מסייע להשגת מטרות אלה.

במשפט 1 שימוש בצורת ציווי להמרצה - שאלו, פנייה בגוף "נוכח" ליצירת קרבה בין מוען לנמען.

במשפט 2 שימוש בהכללה ובפירוט של אחד החלקים להדגשת המסר.

במשפט 3 נעשה שימוש בחלק ייחודי - להדגשת תפקיד המילה ירושלים במשפט.

ב. לפניכם משפט מורכב. קראו אותו וענו על השאלות שאחריו.

הרעיון שיעלו בטומאה למקום המקדש עורר התנגדות מצד שלומי אמוני ישראל.

(1) תחמו את הפסוקית במשפט, וכתבו מעליה את תפקידה התחבירי. הרעיון שיעלו בטומאה

למקום המקדש עורר התנגדות מצד שלומי אמוני ישראל.

(2) נושא הפסוקית הוא סתמי. כתבו מה מטרת הסתמיות בחלק זה.

לציין שלא חשוב מי יעלה, או לא ידוע מי יעלה. ההדגשה היא על המעשה.

(3) המירו את הפסוקית שבמשפט זה בפסוקית מצומצמת.

הרעיון **לעלות בטומאה למקום המקדש עורר התנגדות מצד שלומי אמוני ישראל.**

(4) איזה מידע מן המשפט המקורי אבד כשהפסוקית שבו נהפכה לפסוקית מצומצמת?

הזמן, המין והמספר

10. א. לפניכם משפטים, ובהם מידע על טיול שייערך בקיץ בירושלים.

- (1) הטיול נקבע דווקא לטי"ו באב בגלל שבתאריך זה אין דיני אבלות על חורבן ירושלים.
  - (2) בכדי להצטרף לקבוצה זו יש לפנות אל יוזמי ומארגני הטיול לעיר העתיקה.
  - (3) רחובות ירושלים ומוסדותיה תתמלאנה מבקרים ומבקרות.
  - (4) המבקרים יוכלו לראות ולהקשיב להיסטוריה של הכותל המערבי.
  - (5) המטיילים יוכלו לצפות בסרטונים על החורבן ועל התקומה של העיר מבלי להתאמץ להגיע לחפירות.
  - (6) רחבת הכותל הוא המקום שבו יעצרו המטיילים לתפילת מנחה.
- (1) בכל משפט יש בעיית תקינות אחת, מלבד משפט אחד, שיש בו שתי בעיות תקינות. העתיקו מכל משפט את החלק שאינו תקין וכתבו לידו את הנוסח התקין.

(1) בגלל ש - מפני ש

(2) בכדי - כדי יוזמי ומארגני הטיול - יוזמי הטיול ומארגניו

(3) תתמלאנה - יתמלאו

(4) לראות את ההיסטוריה ולהקשיב לה.

(5) מבלי - בלי

(6) הוא - היא

בחרו באחד החלקים שאינם תקינים והסבירו את בעיית התקינות בחלק שבחרתם באמצעות שימוש במונחים תחביריים.

משפט 1 - בגלל ש: המילה בגלל פותחת תיאור סיבה ולא פסוקית סיבה.

משפט 2 - המילה כדי פותחת תיאור תכלית, וכן אין שני נסמכים לסומך אחד.

משפט 3 ומשפט 6 - התאם מין (זכר נקבה)

משפט 4 - לכל אחד משמות הפועל מילת יחס מוצרכת שונה.

משפט 5 - דיוק בשימוש במילה: פירוש המילה מבלי הוא מפני שאין

(2) המירו את המשפט שיש בו שתי בעיות תקינות למשפט מורכב הפותח בפסוקית נושא.

מי שרוצה להצטרף לקבוצה זו יפנה אל יוזמי הטיול לעיר העתיקה ואל מארגניו.

ב. לפניכם משפט שיש בו דו-משמעות.

ההרצאה על הרי ירושלים הייתה מרגשת ומרתקת.

(1) נסחו שאלה שתבהיר מהי הדו-משמעות שבמשפט.

האם נושא ההרצאה הוא הרי ירושלים, או מקום ההרצאה הוא הרי ירושלים?

(2) כתבו שני משפטים שכל אחד מהם יבטא משמעות אחת של המשפט הדרמטי.

1. ההרצאה בנושא (אודות) הרי ירושלים הייתה מרגשת ומרתקת.

2. ההרצאה המרגשת והמרתקת הייתה בהרי ירושלים.

11. לפניכם קטע על פי טקסט ד, ובהם מילים וצירופים מודגשים.

כ"ח באייר תשכ"ז, יום שחרור ירושלים, מצוין בלוח השנה העברי לזיכרון החל משנת תשכ"ח. מאותו יום יכלו המוני יהודים לשאת תפילה ולשפוך שיחם במקום המכוון כנגד ירושלים של מעלה, הכותל המערבי. אולם דא עקא: משעה זו יכלו אנשים להיכנס אל הר הבית, אשר כניסה אליו בטומאה מחייבת את הנכנס בעונש חמור. כמו כן עבור רבים הפכה רחבת "הכותל", קיר המקודש עשר קדושות זו לפניו מזו - גם לאזור של חולין: מקום של טקסים, אתר מבקרים, מקום לחגוג בו אירועים.

חשוב שזכור כי יש מצות עשה לירא מהמקדש, מצווה שכמה וכמה פרטים וסעיפים לה. מוטב להימנע מההשגות העשויות להגיע למתפלל בהר הבית ובלבד שלא להיכשל בכניסה למקום קדוש זה בטומאה, כפי שהורו גדולי מורי ההוראה בדורנו ובראשם הרב אלישיב זצ"ל.

א. מבין המילים והצירופים המודגשים, הקיפו רק את המילים והצירופים שתפקידם התחבירי הוא

תמורה. יום שחרור ירושלים, תשכ"ח, הכותל המערבי, קיר המקודש עשר קדושות זו לפניו מזו,

מקום של טקסים, אתר מבקרים, מקום לחגוג בו אירועים. מצווה שכמה וכמה פרטים וסעיפים לה.

ובראשם הרב אלישיב זצ"ל.

ב. העתיקו לטבלה שלפניכם כל אחת מן התמורות שהקפתם, וציינו את המילה או המילים שאותן

היא ממירה ואת התפקיד התחבירי של המילה הזאת או המילים האלה במשפט.

תפקידה התחבירי	המילה או המילים שהיא ממירה	התמורה
נושא	כ"ח באייר תשכ"ז	יום שחרור ירושלים
תיאור מקום	במקום המכוון כנגד ירושלים של מעלה	הכותל המערבי
לוואי	הכותל	קיר המקודש עשר קדושות זו לפניו מזו,

מקום של טקסים, אתר מבקרים, מקום לחגוג בו אירועים. תמורה מפרטת	אזור של חולין	נשוא כולל
מצווה שכמה וכמה פרטים וסעיפים לה.	מצנת עשה לירא מהמקדש	נושא
ובראשם הרב אלישיב זצ"ל. - תמורה מצמצמת	גדולי מורי ההוראה בדורנו	נושא

ג. לעתים קרובות מקורה של התמורה הוא במשפט שמני שנסואו הוא שם עצם. בחרו באחת התמורות שהקפתם בקטע וכתבו משפט שמני באמצעות התמורה שבחרתם ובאמצעות המילה או המילים שהיא ממירה.

כ"ח באייר תשכ"ז הוא יום שחרור ירושלים.

ד. אחת התמורות שהקפתם היא תמורה מפרטת. ציינו את הערך הרטורי של התמורה המפרטת בהקשרה בקטע.

העצמה והדגשת המסר, כהוכחה שאכן נעשה שימוש לא ראוי ברחבת הכותל.

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה עליכם לענות על **ארבע** שאלות.

ענו על **ארבע** מן השאלות 12-16 (לכל שאלה — 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על **כל** הסעיפים.

12. לפניכם קטע ובו מילים מודגשות.

התושבים שהתגוררו בירושלים שגרו איגרת ברכה לשגריר האמריקני לרגל העברת השגרירות לירושלים. גם אני, הנגר שנגר את במת האירוע, באתי לחזות בטקס ההעברה. ואולם בסיום המעמד המרגש נגרה זיעה קרה על פניי: אשר יגרתני בא לי. הרכב שבו נאגרו בעמל רב אביזרי הנגרות שלי, נעלם. רק עתה צדו עיני את השלט המכריז: "רכב החונה במקום זה יגרו".

א. (1) לפניכם משפט ובו שני הפעלים המודגשים הם מהשורש נ-ג-ר:

הנגרים נגרו וטיפות זיעה נגרו על פניהם.

ציינו בטבלה את הבניין של כל אחד מן הפעלים המודגשים במשפט.

לכל פועל הוסיפו פועל בהווה מאותו בניין ושבצו אותו במשפט בטבלה.

פועל	בניין	משפט ובו פועל בהווה מאותו בניין
הנגרים נגרו ...	פיעל	מנגרים
טיפות זיעה נגרו ...	נפעל	טיפות זיעה נגרות

(2) העתיקו מן הקטע את הפעלים שאינם מן השורש נ-ג-ר, וציינו את השורש ואת הבניין של

כל אחד מהם. שבצו בטבלה.

הפועל	שורש	בניין
התגוררו	ג-ו-ר	התפעל
יגרתני	י-ג-ר	קל
יגרו	ג-ר-ר	נפעל

ב. (1) המילה **שְׁגִיר** נוצרה משורש ראשוני. ציינו את השורש הראשוני שלה והסבירו כיצד נעשה שורש זה מרובע.

ש-ג-ר - הכפלת לה"פ

(2) לפניכם משפטים ובהם מילים מודגשות. העתיקו מן המילים המודגשות מילה שנוצרה באותה דרך שבה נוצר השורש המרובע ב-(1).

I. לא כדאי לְשַׁדְּרַג את הטלפון הנייד.

II. פתחי הַאֲוֵרוֹר חוסכים שימוש במזגנים.

III. קולו היה עָמוּם ולא נשמע בבהירות.

(3) העתיקו מבין המילים המודגשות ב-(2) מילה שנוצרה בדרך אחרת מזו שבה נוצר השורש המרובע ב-(1). הסבירו את הדרך שבה נוצרה.

לשדרג - ש + ד-ר-ג (שי תחילית של בניין באכדית מציינת תצורת שפעל בעברית)

(4) אחד הפעלים המודגשים ב-(2) הוא בן שלוש אותיות. העתיקו אותו וכתבו שני פעלים מרובעים הנגזרים ממנו.

עמום - לעמעם (אורות) לשעמם - ש + ע-מ-ם

ג. הסבירו את התהליך המובע במילים:

עָשָׂה – תַעֲשֶׂיָהּ - מְתַעֵשׂ.

ע-ש-י ← תַעֲשֶׂיָהּ ← מְתַעֵשׂ

מן השורש ע-ש-י נוצר השם תַעֲשֶׂיָהּ. משם זה גזרו פועל, ובו תייו תחילית חדרה לשורש,

לה"פ יי נשמטה, ונוצר שורש תנייני ת-ע-ש.

13. א. טקסטים ב ו-ג מסתיימים בפסוק: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" (מן התפילה).

(1) הפועל **תַחְזִינָה** נגזר מהשורש **ח-ז-י**.

שם הפועל מאותו שורש ובאותו בניין הוא **לַחְזוֹת**

(2) לפניכם משפטים ובהם מילים מודגשות.

העתיקו מביניהן את המילים שהן מאותה גזרה של השורש שציינתם ב-(1).

ציינו לצד כל אחת מהמילים שהעתקתם את שם הפועל שלה שהוא באותה משמעות:

I. בכל מקום יש **בְטוּי לְצוּי** לזכור את ירושלים.

צווי - לצוות

II. חומת ירושלים נגלתה מרחוק וצורתה נחרתה בלבי.

נגלתה - להגלות

III. בלבי כאב סמוי על מקום המקדש החרב ובזוי.

ובזוי - לבזות (שימו לב, בזוי, לבזות - בניין קל).

IV. בזכרוננו של כל יהודי שמור החזון של שיבת ציון.

החזון - לחזות

V. הבאת עם ישראל אל ארצו תהיה סיבה לשמחה לאחר השפאת השכינה במקדש.

השפאת - להשרות

יתר המילים המודגשות הן מגזרת נל"א.

ב. לפניכם משפטים ובהם המילה יעלו.

ציינו את בניינה בכל משפט.

הוסיפו את צורת הסביל המתאימה לכל פועל (לא דווקא באותו זמן או גוף).

I. החתנים יעלו את ירושלים על ראש שמחתם. הפעיל, תעלה

II. אנא, מנעו סרבול ביורוקראטי, יעלו את התהליכים! פיעל, ייעלו

III. יהודים לא יעלו בטומאה להר הבית. קל, נעלה יעלו צורת העתיד אינה בשימוש

[בימינו]

ג. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם שתי מילים מודגשות. בחרו מבין האפשרויות שאחריהם

את קשרי המשמעות המשותפים למילים המודגשות בשניים מן המשפטים:

I. הוא נראה שוטה, ולא כן הדבר: הוא פשוט משתטה.

II. הוא אינו חלש, הוא חולש על תחומים רבים.

III. התלמיד אינו מתחלה, הפעם הוא באמת חולה.

קשרי המשמעות המשותפים נמצאים במשפטים I, III:

סמנו V ליד היחס שבחרתם

V המילה האחת מציינת מצב או תואר, והמילה האחרת – העמדת פנים.

המילה האחת מציינת מצב או תואר, והמילה האחרת – משמעות הפוכה.

המילה האחת מציינת פועל פעיל, והאחרת – סביל.

14. א. (1) לפניכם שמות פועל, ואחרי כל אחד מהם ארבעה שמות.

לכל שם פועל הקיפו שם פעולה אחד באותה משמעות.

לִיצֵא – יצוא, הוצאה, מוצא, יצואן

לְהוֹכִיחַ – וְכֹחַ, תוֹכַחַת, הוֹכַחָה, נוֹכַחוֹת

לְשַׁבֵּת – הִשְׁבָּה, יְשִׁיבָה, מוֹשְׁבָה, הַתְּיַשְׁבוֹת

(2) בכל אחד משמות הפועל שב- (1) האות הראשונה של השורש (פה"פ) 'מתנהגת' באופן שונה.

שבצו בטבלה את המילים הבאות לפי 'התנהגותה' של פה"פ בכל אחד משמות הפועל. וציינו בכותרות הטבלה את ה'התנהגות' המשותפת לפה"פ במילים שבכל עמודה.

לְדַעַת, תִּירָאוּ, תוֹעֵלֶת, יֵשֵׁב, מוֹרָא, לְיַחַל, יִכְלוּ, יוֹצֵא, תִּרְדּוּ

יו"ד עיצורית	יו"ד נחה (כיווץ דיפתונג)	יו"ד חסרה
לִיצֵא	לְהוֹכִיחַ	לְשַׁבֵּת
לְיַחַל	תִּירָאוּ	לְדַעַת
יִכְלוּ	תוֹעֵלֶת	יֵשֵׁב
יוֹצֵא	מוֹרָא	תִּרְדּוּ

(3) השוו את 'התנהגותה' של פה"פ במילה **מִצָּגַת** לזו שבמילה לִיצֵא ולזו שבמילה לְשַׁבֵּת.

במילה **מִצָּגַת** פה"פ יו"ד הידמטה והתלכדה, והדגש מסמן אותה, ואילו במילה **לְשַׁבֵּת**

פה"פ יו"ד חסרה. במילה **לִיצֵא** - פה"פ יו"ד עיצורית.

ב. לפניכם שלושה פעלים מבניין הופעל. הקיפו את התחיליות (המוספיות שלפני השורש) בכל

אחד מהם :

ה וקעו - ה"א תחילית; יו בן - יו תחילית; מו צלת - מו תחילית,

15. א. (1) לפניכם קבוצות משפטים ובהם מילים מודגשות.

הקיפו מבין המילים המודגשות את אלה שהגיתן נכונה.

- i. כל יהודי **מְפִיר** / **מְפִיר** את המקום שה' מציץ מבין **חֲרָבִיו** / **חֲרָבִיו**.
 ii. אין **לְפָקֶק** / **לְפָקֶק**, חשוב לעודד ייצור מקומי ולא **לִיבָא** / **לִיבָא** תוצרת חוץ.
 iii. המענה הקולי מכוון אותנו ב**שְׁלָבִים** / **שְׁלָבִים** שונים של התקשרות למערכת.

(2) מבין המילים התקינות שבחרתם העתיקו שתי מילים הדגושות באות השלישית של השורש. הסבירו מה מאפיין מילים מסוג זה.

חֲרָבִיו שְׁלָבִים - מילים שבצורת היחיד שלהן אין דגש כפולן בעיצור בסוף מילה (חרד, שלב) ורק בנטייה המילה מתארכת, ואז הוא מופיע. (הקמץ שלפניו משתנה לפתח).

ב. (1) הקיפו את הצורה המשובשת במשפט:

יהודים אוהבים ל**נְסוּעַ** לכותל ומ**גִיעִים** אליו לעתים, אך איש אינו **יוֹשֵׁן** שם.

(2) כתבו את הצורה התקינה של הפועל שהקפתם: **יִשֵּׁן**

ג. (1) צורות הבינוני שלפניכם הן במשקלי בניין קל.

אוֹגְרֵת, יְכוּלִים, חֲרָבָה, זֹכְרוֹת, בְּרוּכָה, שְׂמֵחִים, יְגוּר, חֲבוּרִים

שבצו אותן בטבלה. ציינו בכותרות את ארבעת המשקלים שהן מייצגות:

פועל	פעל	פעול	פעול
אוֹגְרֵת	חֲרָבָה	יְכוּלִים	בְּרוּכָה
זֹכְרוֹת	שְׂמֵחִים	יְגוּר	חֲבוּרִים

(2) מצאו ברשימה ג(1) של צורות הבינוני בבניין קל, מילה שנטייתה בעבר אינה בבניין קל.

בְּרוּכָה

הביאו דוגמה נוספת לצורה בבניין אחד שיש לה "נציג" בבניין אחר (למשל, שם פעולה).

הַתְּנִיחַ - וְפִיחַ ראו בספר "מערכת הצורות - פועל ושם" רשימה בעמ' 258 תרגיל 266 אתגר

16. קראו את המשפטים הבאים וענו על הסעיפים שאחריהם.

- I. **הַמְשׁוֹרֵר** רבי יהודה הלוי **הַשְּׁתוֹקֵק** ו**הַתְּחַנֵּן** שהקב"ה **יְחִישׁ** את **תְּקוּמַת** ציון, ומלכות בית דוד **תִּכְוֶן** בה.
- II. שירת הכיסופים שלו לציון **מְמַסָּה** כל לב גם בימינו.
- III. השכינה לא **זָזָה** מהכותל המערבי מעולם.
- IV. **מְקוֹם** קדוש אינו אתר **תְּיָרוֹת**.
- V. כלי הנגינה של אלה ה**נְזוּנִים** מן התקשורת כבר ה**וֹכְנִו**.

- א. (1) הקיפו במילים המודגשות כל ו' שורשית. **מְשׁוֹרֵר, תְּקוּמַת, תִּכְוֶן, מְקוֹם, נְזוּנִים**
 (2) העתיקו ממשפט I מילה מודגשת אֲשֶׁר בָּהּ ו' תוכית (מוספית שבתוך המילה) ואינה שורשית. ציינו את השורש ואת הבניין שלה.

הַשְּׁתוֹקֵק - ש-ק-ק התפעל

- (3) במשפט I מצאו מילה מודגשת נוספת באותו בניין ובאותה גזרה של המילה שמצאתם ב-(2). **הַתְּחַנֵּן**
 הסבירו את ההבדל בין הצורות של שתי המילים.

הַשְּׁתוֹקֵק - ע"ד גזרת ע"ע; הַתְּחַנֵּן - ע"ד השלמים

- (4) העתיקו מן המשפטים מילה אֲשֶׁר בה י' תוכית ואינה שורשית, וציינו את השורש ואת הבניין שלה. **יְחִישׁ - ח-ו-ש - הפעיל**

- ב. (1) כתבו במשקל **מְקַטֵּל** שם המציין מקום, ששורשו זהה לזה של המילה **תִּכְוֶן**. **מְכוֹן**

- (2) העתיקו מן המילים שם שתצורתו בסיס וסופית. **תְּיָרוֹת**
 ציינו את משמעות הבסיס ואת משמעותה של הסופית.

הבסיס - שם תואר, עיסוק; הסופית - עיסוק (ענף בכלכלה)

- (3) איזה מן השמות המודגשים האחרים נושא משמעות כמו זו של בסיס השם שהעתקתם ב-(2)? **מְשׁוֹרֵר**

- (4) המילה **מְגִרָה** דומה בצורתה ובגזרתה למילה **מְמַסָּה**.
 כתבו מתחת לכל אחת מן המילים לאיזה חלק דיבור היא שייכת.

מְגִרָה - שם עצם; מְמַסָּה - פועל

- הסבירו את השינוי שחל בהגיית המילה **מְגִרָה** בגלל העיצור הגרוני.

תשלום דגש - הארכת תנועה בהברה שנפתחה בהעדר הדגש בגרונית

- ג. (1) כתבו את השמות שמהם נגזרו הפעלים:

(2) המילה **תִּקְל** היא החלופה העברית למילה 'באג' (bug).

פירוש המילה **תִּקְל**: טעות, תקלה, שיבוש, פגם או פֶּשֶׁל בתכנית מחשב, דבר הגורם לקבלת תוצאות שאינן נכונות, להתנהגות של התכנה השונה מזו המצופה ממנה וכדומה. (על פי למד לשונך 116, התשע"ז)
לפניכם מספר שיקולים לקביעת המילה **תִּקְל**:

א. תרגום המילה bug הוא: 1. חֶרֶק (שם); 2. להציק (פועל).

ב. מילים בקבוצת המשקל והמשמעות של **תִּקְל**: **נִקְר** (פנצ'ר), **כֶּשֶׁל**, **נִגְף**.

ג. המונח bug נכנס לתחום המחשבים מִעֵגַת (=סלנג) המהנדסים.

האם לדעתכם היה צורך לטבוע מילה חדשה למונח bug או אפשר היה להשתמש במילה קיימת אחרת? נמקו.
בתשובתכם השתמשו במושגים מתחום תורת הצורות. תוכלו להישען גם על המידע המופיע בשאלה.

תשובה:

נכון לקבוע מילה חדשה, כדי שיהיה שימוש למילה שתתאר את העניין באופן ספציפי. כמו כן המילה באג כבר חדרה ונמצאת בשימוש, כך שאין משתמשים במילה תקלה במקומה. המילה שנבחרה **תִּקְל מתאימה כי היא מהשורש של המילה תקלה, ומהמשקל של חֶרֶק שהוא תרגומו של באג. גם המשמעות שלה מתאימה למשמעות של מילים נוספות דומות במשקל **קֶטֶל** המציינות תקלה שמתרחשת: **נִקְר** (פנצ'ר), **כֶּשֶׁל**, **נִגְף**.**

תשובה אחרת:

לדעתי אין צורך לקבוע מילה חדשה. המילה תקלה מתארת באופן מדויק ומספיק את השיבוש או הכשל – גם כשהיא נוגעת לתחום של תוכנות מחשב. (לשונאים רבים מוחים על כך שמילים מומצאות ללא צורך, כי זה מסרבל את הלשון ומכביד על הדוברים.)

תשובה אחרת:

לדעתי המילה באג כבר חדרה לעגת המהנדסים ולא יצליחו לשנות אותה, כי זה כבר מוכר ושימושי. מילים רבות מחידושי האקדמיה לא הצליחו להמיר מילים לועזיות קיימות. כמוהן גם המילה **נִקְר**. אנשים אומרים פנצ'ר, ואין מי שחושב להחליף. גם במוסד לא יבינו מה יש לגלגל, אם ישתמשו ב **נִקְר**. כך, לדעתי, יקרה גם ל **תִּקְל**.